

Paleoetnologie

Kulturní identita

Mgr. Sandra Sázelová, Ph.D.
Ústav antropologie, PřF MU
sazelova@sci.muni.cz

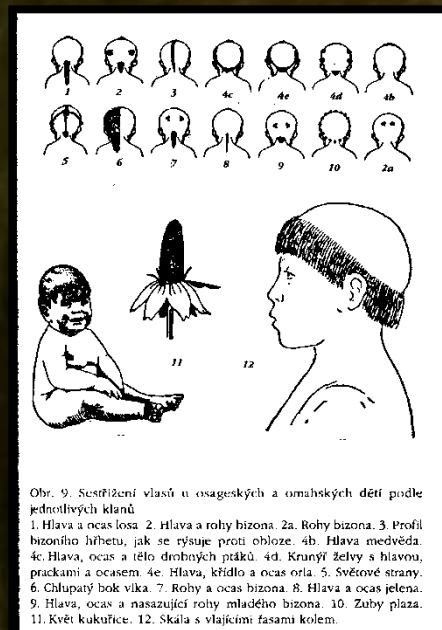
Sebeidentifikace

- ❖ **Koncept sebe** = individuální vnímání „sebe sama“, které zahrnuje, ale není omezeno osobností, dovednostmi, zkušenostmi, zájmy, očekávanými, sny...
- Formuje se kolem 3. roku života dítěte (někteří autoři až 7-8 let)
- Závisí na:
  - a) kultuře (individualismus x sounáležitost),
  - b) pohlaví (muži mají tendenci se ztotožňovat s větší skupinou; ženy se zaměřují na vztahy 1-1 nebo menší skupiny)
  - c) ekonomickém a sociálním postavení

Sebeidentifikace/Etnicita

- „já“ + „my“ vs. „ti druzí“ ⇔ proces ztotožnění se s kulturou, typické pro všechny současné kultury; odlišné v tom, jak je rozdělení chápáno a symbolizováno = závisí na kultuře a jazyku.
- Sounáležitost s danou skupinou navenek deklarována „těm druhým“ – úpravou účesu, tetováním aj. mutilacemi těla, oděvem/nahotou, osobními ozdobami (amulety, šperky).

Obr. 9. Sestřizení vlasů u osageských a omahských dětí podle jednotlivých klanů.
1. Hlava a ocas losa. 2. Hlava a rohy bizona. 2a. Rohy bizona. 3. Profil bizoního hřbetu, jak se rýsuje proti obloze. 4b. Hlava medvěda. 4c. Hlava, ocas a tělo drobných ptáků. 4d. Krunýř želvy s hlavou, prackami a ocasem. 4e. Hlava, křídlo a ocas orla. 5. Světové strany. 6. Chlupatý bok vika. 7. Roby a ocas bizona. 8. Hlava a ocas jelena. 9. Hlava, ocas a nasazující rohy mladého bizona. 10. Zuby plaza. 11. Květ kukuřice. 12. Skála s vlnajícími fasami kolem.

Úskalí etnicity v archeologii

- Př. Etnoarcheologický výzkum na Ohňové zemi = 2 indiánská etnika vyráběla stejné kamenné nástroje (zejm. projektily šípů) a téměř shodné kostěné harpuny
→ pokud by byla studována pouze archeologicky (podle morfologie nástrojů a zbraní) ➔ 1 kultura.

Indiáni kmene Yamana. Podle: <http://www.human-evol.cam.ac.uk/Fieldwork/fuego/uf3.jpg>; staženo: 20.11. 2008.

Indiáni kmene Selknam. Podle: <http://www.limbos.org/sur/selk/onas-playa.jpg>; staženo: 20.11. 2008.

Relační identita

- **David G. Anderson (2000)**
- nedochází k definitivnímu ztotožnění se jedince s jednou konkrétní národnostní identitou
- jedinec může během svého života volně přecházet z jedné etnické skupiny do druhé, nebo může vlastnit několik etnických identit současně

Teritorialita

- Čistě na základě etnologických analogií = mapování akčního rádiu současných lovců-sběračů i nomádů & vztah a hájení určitého území.

Table 1. Hunting territories in the Bikin River basin

Territory number	Area, ha	Territory number	Area, ha
2	55 672	14	65 235
4	22 480	15	32 349
5	30 180	16	81 149
6	44 916	17	88 125
7	26 225	18	180 343
8	31 680	19	55 504
9	59 763	20	59 211
10	29 548	21	53 096
11	42 368	22	77 484
12	29 611	23	49 431
13	51 242	24	66 057

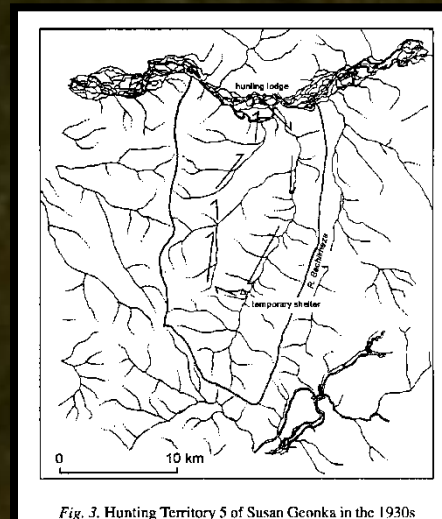
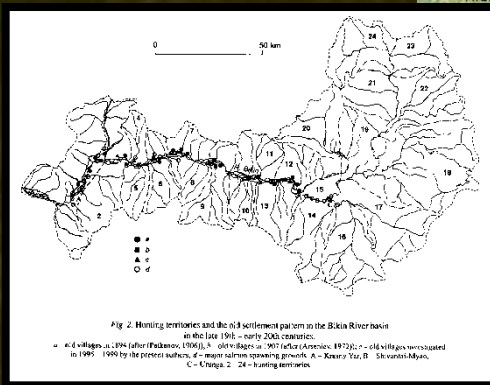
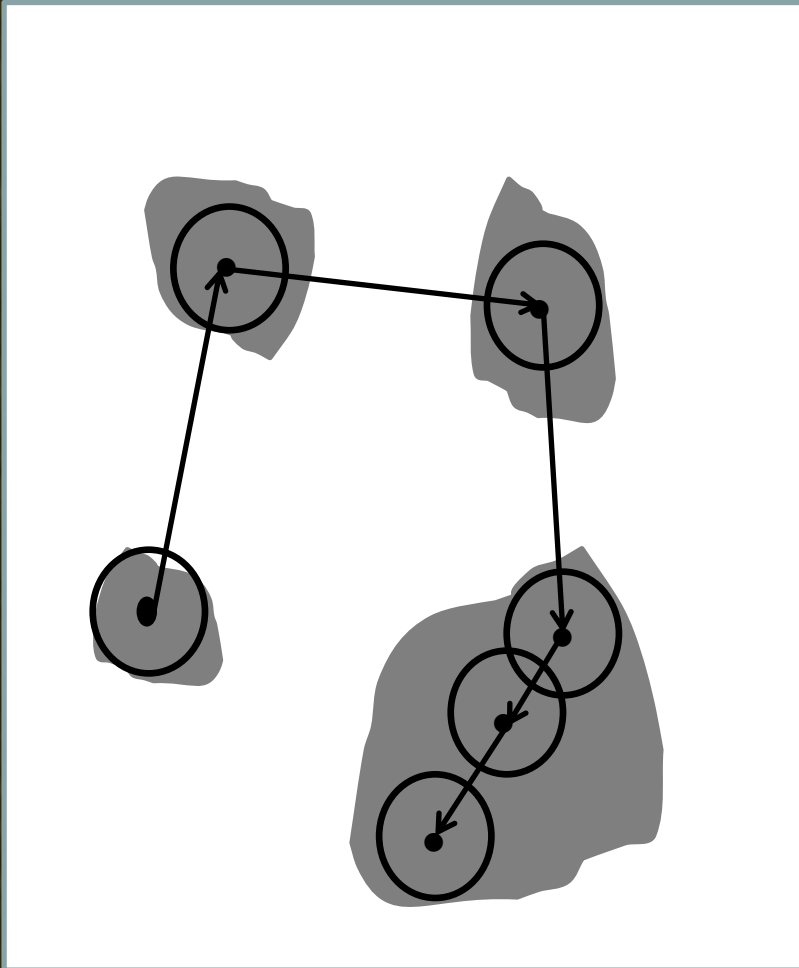

Fig. 3. Hunting Territory 5 of Susan Geonka in the 1930s

Teritorialita

Brown 1964; Binford 1980; Cashdan 1983

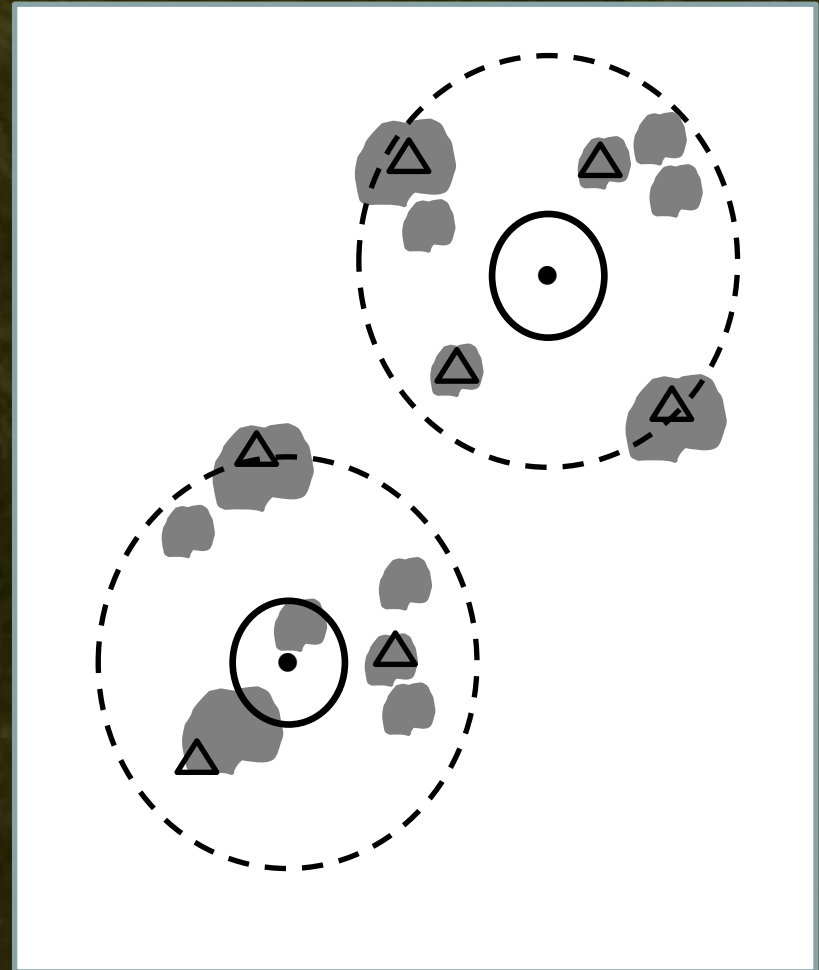

- Potravní a vodní zdroje jsou v krajině rozptýlené náhodně, nebo jsou náhodně nahloučené při sobě
- Přejít ze zdrojově produktivního teritoria přes méně bohaté území (a zase zpět) = dochází k vyčerpání nejbližších zdrojů u tábora
- **Nárokovalo by se příliš velké území, které není ubránitelné**
- **Ale: u Sanů teritorialita v místech s nízkou dostupností zdrojů (díky spolupráci)**

Teritorialita

Brown 1964; Binford 1980; Cashdan 1983

- Potravní a vodní zdroje jsou v krajině dobře rozprostřené a jejich lokalizace je předvídatelná
- Využití zdrojů i ve vzdálenějším okolí centrálního tábora, čímž nedochází k jejich bezprostřednímu vyčerpání
- Zvyšuje se tendence k usedlosti a teritorialitě

Strategie čerpání zdrojů

Klíč k udržitelnosti

3 roky

3 dospělí a 2 mlád'ata

5 let

Strategie čerpání zdrojů

3 roky

10 dospělých a 5 mlád'at

5 let

Změny prostředí

The background image shows three mammoths in silhouette, standing in a field of tall grass. The scene is set against a sunset sky with warm orange and yellow tones. The sun is low on the horizon, creating a strong backlighting effect on the grass and the animals.

= „prověrka“ přizpůsobivosti dané kultury v prostoru a čase. Pro komplexní lovce-sběrače až fatální důsledky.

Paleoetnologie

Kulturní změny

Kulturní změny

A. Kroeber (1876-1960) = proměnlivost kulturních vzorců

- ❖ **Endogenní a exogenní změny ovlivňující danou kulturu**
(rychlé/ pomalé; kvalitativní/ kvantitativní; revoluční/ postupné...)

- ❖ **Fáze vzniku a integrace kulturních změn:**

- 1) Vznik nových kulturních prvků;
- 2) Selektivní eliminace těchto prvků;
- 3) Integrace nových kulturních prvků nebo celých obsahů;
- 4) Jejich institucionalizace v přejímající kultuře

Endogenní změny

= proměny kulturních prvků uvnitř dané kultury → inovace
(vznik nového prvku nebo použití již známé technologie
novým způsobem)

👉 překážkou je „síla zvyku“

Podle: L. Baláka.

Podle: P. Dvorského.

Exogenní změny

- proměny kulturních prvků mezi 1 a více kulturami → difúze (pronikání nových prvků), substituce (náhrada starých prvků) a migrace (kulturních prvků a/nebo jejich nositelů).

➤ Akulturace = proces sociálních a kulturních změn v důsledku kontaktu dvou různých kultur (sociální učení – genocida)

